

Dokumentnamn
YTTRANDE

Datum
2026-02-02

Vårt diarienummer
1.1.3-2025-08135
GD-2026-033
Ert diarienummer
Fi2025/01857

Handläggare
Linnea Wickström
Östervall

Mottagare
Regeringskansliet
Finansdepartementet
fi.remissvar@regeringskansliet.se

Produktivitetskommissionens betänkanden Goda möjligheter till ökat välstånd (SOU 2024:29) och Fler möjligheter till ökat välstånd (SOU 2025:96)

Vetenskapsrådet har granskat utredningens förslag utifrån sitt uppdrag att ge stöd till grundläggande forskning av högsta vetenskapliga kvalitet inom samtliga vetenskapsområden samt de särskilda uppgifter som myndigheten har i sin roll som forskningsfinansiär och forskningspolitisk rådgivare och som ansvarig för kommunikationssystemet Swedish University Computer Network.

Sammanfattning

Vetenskapsrådet finner att många av förslagen och bedömningarna från Produktivitetskommissionen är bristfälligt beskrivna och att konsekvensanalys ofta helt eller delvis saknas. Vetenskapsrådet väljer att ändå yttra sig om det som berör Vetenskapsrådets uppdrag och de särskilda uppgifter myndigheten har.

Vetenskapsrådet ställer sig bakom förslag och bedömningar som innebär att forskningens kvalitet stärks och excellens främjas, direkt eller indirekt, men är tveksamt till eller avstyrker flera av förslagen. Det gäller förslag och bedömningar som inte är tillräckligt väl utarbetade, saknar eller bara har bristfällig konsekvensanalys, är motstridiga i förhållande till pågående eller kommande satsningar, inte tar tillräcklig hänsyn till att högre utbildning och forskning bör hållas ihop eller av andra skäl, som närmare redovisas nedan.

Skälen för Vetenskapsrådets ställningstaganden

Rubrikstrukturen nedan refererar till betänkandets struktur och disposition. I huvudsak följer strukturen ordningsföljden i betänkandena, men i några fall samlas Vetenskapsrådets ståndpunkter och skälen för dessa vad gäller angreppande förslag och bedömningar, och strukturen i remissyttrandet

frångår då delvis ordningsföljden i Produktivitetskommissionens betänkanden.

Numreringen av förslag och bedömningar följer numreringen i de inledande tabellerna i delbetänkande respektive slutbetänkande och används för att förtydliga, eftersom det ofta ges flera bedömningar och förslag inom ett och samma avsnitt. Sidhänvisningar ges för extra tydlighet.

I de två tabellerna nedan listas de förslag och bedömningar som Vetenskapsrådet yttrar sig om. I de fall yttrandet avviker från ordningsföljden i betänkandena, så framgår det av ordningsföljden i tabellerna nedan.

Tabell 1. Vetenskapsrådet yttrar sig om dessa förslag i delbetänkandet. Nummer och kortfattad beskrivning från delbetänkandets inledande tabell, sidorna 41–50.

Nummer	Beskrivning
76	Förslag: Universitet och högskolor bör få ställa krav på en viss betygsnivå i ett ämne för att en sökande ska anses ha särskild behörighet. En försöksverksamhet bör genomföras där ett visst resultat på högskoleprovet krävs för att en sökande ska anses vara behörig.
82	Förslag: Försöksverksamheter i syfte att nå snabb genomströmning samt snabb och tidig utbildning bör genomföras.
80	Förslag: Ersättningen i resurstilldelningssystemet inom den högre utbildningen bör viktas om, från helårsprestationer till antal helårsstudenter.
81	Förslag: Resurserna per student inom den högre utbildningen bör öka.

Tabell 2. Vetenskapsrådet yttrar sig om dessa förslag och bedömningar i slutbetänkandet. Nummer och kortfattad beskrivning från delbetänkandets tabell 1.1, sidorna 47–61.

Nummer	Beskrivning
3	Bedömning: Styrningen och finansieringen av universitets- och högskolesektorn bör förändras i syfte att uppnå en tydligare rollfördelning bland lärosätena, uppmuntra en prioritering av resurser till starka forskningsmiljöer och stärka lärosätenas drivkrafter att prestera väl.
4	Förslag: Etablera på försök ett antal mindre forskningsinstitut inom teknik, naturvetenskap eller medicin. Efter utvärdering bör dessa utökas eller läggas ned. På sikt kan ytterligare institut övervägas.
5	Förslag: Etablera på försök en ny forskningsfinansierande myndighet baserat på den brittiska myndigheten Advanced Research and Invention Agency i syfte att finansiera forskning av banbrytande karaktär.

Nummer	Beskrivning
7	Förslag: Tillsätt en utredning av Research Institutes of Sweden (RISE) med fokus på bl.a. organisationsform, finansiering, roll i förhållande till närliggande myndigheter samt universitet och högskolor, det offentliga åtagandet och risken för osund konkurrens med privat konsultverksamhet.
8	Förslag: Arbeta mer med andra anställningsformer vid lärosäten såsom kombinationstjänster och professor of the practice.
9	Förslag: Ta fram gemensamma standarder för avtal avseende tolkningar av lärarundantaget respektive EU:s statsstödsregler för samarbetsprojekt mellan näringslivet och lärosäten i syfte att underlätta sådana samarbeten.
12	Förslag: Tillsätt en utredning av lärarundantaget i syfte att se om det finns förändringar som skulle kunna underlätta samarbeten med aktörer utanför akademien och öka spridningen av innovationer från lärosäten.
19	Förslag: Genomför förslagen i SOU 2025:3 som syftar till att förenkla och utvidga definitionerna av forskning och utveckling inom ramen för FoU-avdraget.
29	Bedömning: För att förbättra förutsättningarna för att implementera och utveckla AI-verktyg inom forskning samt i företag och organisationer bör antalet STEM-utbildade och utbudet av relevanta och valbara kurser vid lärosäten öka. Dessutom bedöms fler samarbeten mellan forskningsområden och mellan företag och forskare behövas och möjligheterna för utländska studenter att stanna kvar efter studierna bör förbättras.
30	Förslag: Genomför förslagen i SOU 2023:96 för att skapa tydlighet kring interoperabilitet på nationell nivå.
32	Förslag: Förstärk arbetet på Kungliga biblioteket att tillsammans med lämpliga samarbetspartners utveckla AI-modeller för svensk offentlig sektor.
33	Förslag: Forskning bör ingå i SCB:s verksamhet i syfte att identifiera utvecklingspotential och öka användarvänligheten i statistiken.
34	Förslag: Utforma offentlighets- och sekretesslagen, OSL, omvänt, så att informationsutbyte som huvudregel är tillåtet mellan myndigheter.
35	Förslag: Ersätt nuvarande registerlagar med en enda registerlag.
48	Förslag: Avsätt mer offentliga medel till beräkningskraft för forskning.
53	Bedömning: Sverige bör vara ett attraktivt land för högkvalificerade arbetskraftsinvandrare.
54	Förslag: Genomför de förslag för att stärka attraktiviteten för högkvalificerad arbetskraftsinvandring som tagits fram i SOU 2024:15.

Nummer	Beskrivning
55	Bedömning: Det bör bli enklare och mer attraktivt för utländska doktorander att stanna i Sverige efter sin utbildning.
56	Förslag: Genomför de förslag som tagits fram i promemorian Ds 2024:31 som syftar till att underlätta för utländska forskare och doktorander att ansöka om och beviljas uppehållstillstånd.
57	Förslag: Genomför förslagen i SOU 2025:3 som bl.a. syftar till att förenkla och förtydliga kompetensregeln i expertskatteavdraget samt öka avdragets generositet.
29	Se ovan.
99	Förslag: Se över befintliga stödsystem och strukturer inom klimat- och industripolitik så att de ligger i linje med de principer som Produktivitetskommissionen föreslår.
100	Bedömning: Förslag om industripolitiska stöd inom EU bör bedömas utifrån samma kriterier som föreslås avseende stöd på nationell nivå. Sverige bör fortsatt motverka uppluckring av reglerna för statsstöd. Sverige bör även prioritera att hämta hem medel från EU-budgeten framför att inrätta nationella stödprogram.
157	Förslag: Bryt ut medel för förvaltning från befintliga anslag för utbildning och forskning genom att inrätta särskilda förvaltningsanslag för universitet och högskolor.
185	Bedömning: Hälso-data bör i högre utsträckning kunna nyttjas för primär- och sekundäranvändning.

Delbetänkandets förslag 76 och förslag 82, avsnitt 9.3.1, sidorna 414–416 samt avsnitt 9.3.2, sidorna 423–424

Vetenskapsrådet tar inte ställning till själva förslaget 76, men är positiva i den utsträckning som högre krav för särskild behörighet kan ha en positiv effekt på utbildningens kvalitet, vilket i sin tur skulle kunna ha bäring på forskarutbildningen och i förlängningen forskningens kvalitet och möjligheterna för excellens. Vetenskapsrådet vill påpeka att den del av förslaget som gäller krav på ett visst resultat på högskoleprovet riskerar att motverka sitt syfte, om det ger elever på gymnasiet anledningen att prioritera att öva på sådant som testas på högskoleprovet, snarare än att med flit och goda studievanor bygga upp sina förkunskaper systematiskt på det sätt som krävs för goda betyg. Vetenskapsrådet vill även påtala att den delen av detta förslag inte är uppenbart förenlig med delbetänkandets förslag 82 om snabb och tidig utbildning, eftersom krav på ett visst resultat på högskoleprovet kan medföra att studiestarten senareläggs och att studenterna är sämre förberedda och därmed klarar sina studier i lägre utsträckning.

Delbetänkandets förslag 80–81, avsnitt 9.3.2, sidorna 421–423

Vetenskapsrådet tar inte ställning till själva förslagen, men är positiva i den utsträckning som de föreslagna förändringarna i resurstilldelning och resurser per student kan ha en positiv effekt på utbildningens kvalitet, vilket i

sin tur – som framhölls ovan – skulle kunna ha bäring på forskarutbildningen och i förlängningen forskningens kvalitet och möjligheterna för excellens. Det är dock inte självklart att så skulle bli fallet. Det kan föreligga risk för undanträngning av vissa ämnesområden och för målkonflikter i förhållande till kopplingen mellan utbildning och forskning.

Slutbetänkandets bedömning 3, avsnitt 3.5.2, sidorna 132–133

Vetenskapsrådet ställer sig bakom den del av bedömningen som rör prioritering av resurser till starka forskningsmiljöer, i linje med sitt ställningstagande i inspelen till forsknings- och innovationspropositionen. Vetenskapsrådet yttrar sig i övrigt inte om denna bedömning.

Slutbetänkandets förslag 4, avsnitt 3.5.3, sidorna 133–136

Vetenskapsrådet ser forskningsinstitut som en viktig och värdefull del av forskningssystemet, men avstyrker förslaget i dess nuvarande utformning.

Vetenskapsrådet värnar om en institutionell mångfald som stärker kvalitet och främjar excellens, i linje med vårt tidigare förslag om excellensinstitut i inspel till forsknings- och innovationspropositionen. Myndigheten finner dock att förslaget om fristående forskningsinstitut är bristfälligt beskrivet och saknar konsekvensanalys, inklusive vad som ska gälla med avseende på finansiering, organisering och avveckling. Vidare anser Vetenskapsrådet att avgränsningen vad gäller forskningsämnesområden är olycklig.

Baserat på den information som ges om förslaget, så anser Vetenskapsrådet att flera av de positiva effekter, som Produktivitetskommissionen menar att fristående forskningsinstitut skulle medföra, kan uppnås med redan pågående och planerade satsningar. Vetenskapsrådet anser att dessa satsningar åtminstone bör ges tid att få effekt innan ytterligare, liknande satsningar genomförs.

Vetenskapsrådet kan inte ställa sig bakom förslaget utan närmare information om förslagets konsekvenser inklusive eventuella omprioriteringar inom forskningsbudgeten.

Slutbetänkandets förslag 5, avsnitt 3.5.3, sidorna 136–139

Vetenskapsrådet avstyrker förslaget i dess nuvarande utformning.

Det finns flera kommande och pågående satsningar som rör banbrytande forskning. Det gäller främst Vetenskapsrådets utökade medel till excellenscentrum och ett nytt uppdrag om finansiering av banbrytande forskning samt en satsning på excellenskluster för banbrytande teknik; det sistnämnda ett uppdrag till både Vetenskapsrådet och Vinnova. Dessa satsningar bör åtminstone ges tid att få full effekt innan ytterligare satsningar övervägs.

Vidare har Vetenskapsrådet erfarit att Brittiska ARIA, som föreslås stå modell, har kritiserats för bristande transparens. Vetenskapsrådet ser skäl att befara att de problemen är svåra att organisera bort, om företag ska kunna få

finansiering. Det finns inget i Produktivitetskommissionens förslag som adresserar denna problematik. Vidare befarar Vetenskapsrådet att det kan vara svårt att komma bort från jävsproblematik, i ett litet land som Sverige. Ett strikt etiskt regelverk skulle krävas, men det är osäkert om det skulle kunna upprätthållas på ett rimligt sätt. Vetenskapsrådet vill därför öppna för tanken att detta förslag skulle kunna lämpa sig bättre på EU-nivå. Där skulle projektportföljerna kunna bli större och därmed på ett rimligt sätt balansera den höga risken i varje enskilt projekt. Det skulle även finnas bättre förutsättningar att undvika och hantera jävssituationer inom ett så pass mycket större geografiskt område.

Slutbetänkandets förslag 7, avsnitt 3.5.4, sidorna 140–143

Vetenskapsrådet tillstyrker förslaget att utreda RISE.

Slutbetänkandets förslag 8, avsnitt 3.5.4, sidorna 140–143

Vetenskapsrådet finner att förslaget är bristfälligt beskrivet, men är positiv till inriktningen, med de invändningar myndigheten lyfte i sitt remissyttrande på PM U2024/00229, utbildningsdepartementets diarienummer U2024/00229.

Slutbetänkandets förslag 9 och 12, avsnitt 3.5.4, sidorna 140–143 respektive avsnitt 3.5.5, sidorna 143–146

Vetenskapsrådet ställer sig tveksamt till förslag nio, eftersom lärarundantaget är en alltför komplex fråga för att det ska vara realistiskt att den kan hanteras med beslutsstöd och mallar för avtal. Det är dessutom oklart vem som skulle tillhandahålla dessa.

Vetenskapsrådet tillstyrker förslaget om att tillsätta en utredning av lärarundantaget och anser att framtagandet av gemensamma standarder bör ingå som en del i den utredningens uppdrag.

Slutbetänkandets förslag 19, avsnitt 3.5.7, sidorna 148–150

Vetenskapsrådet ställer sig bakom förslaget, i linje med sitt remissyttrande på SOU 2025:3. För närmare om Vetenskapsrådets ställningstaganden, se myndighetens remissyttrande på SOU 2025:3, finansdepartementets diarienummer Fi2025/00069.

Slutbetänkandets bedömning 29, avsnitt 4.4.1 sidorna 177–180

Vetenskapsrådet instämmer i bedömningen.

Vetenskapsrådet vill tillägga att förutom satsningar på utbildning, behövs även satsningar på karriärvägar för teknisk personal, såsom data stewards och mjukvaruutvecklare vid forskningsutförande institutioner. Detta har framförts även i Vetenskapsrådets yttrande på SOU 2025:12, Finansdepartementets diarienummer Fi2025/00457.

Vetenskapsrådet vill även framhålla att satsningen på excellenskluster inom banbrytande teknik, med AI som ett prioriterat område och ett gemensamt ansvar mellan Vetenskapsrådet och Vinnova, skapar viktiga förutsättningar

för att utveckla tvärvetenskapliga samarbeten och fördjupa kopplingen mellan forskning och företag.

Slutbetänkandets förslag 30, avsnitt 4.4.2, sidan 180

Vetenskapsrådet ställer sig tveksamt till förslaget och vidhåller, i linje med sitt remissyttrande på SOU 2023:96, att konsekvenserna för aktörer inom forskningssektorn inte gått att bedöma. För närmare om Vetenskapsrådets ställningstaganden, se myndighetens remissyttrande på SOU 2023:96, finansdepartementets diarienummer Fi2024/00259.

Slutbetänkandets förslag 32, avsnitt 4.4.2, sidorna 181–183

Vetenskapsrådet tillstyrker förslaget, med förbehåll för att om Kungliga biblioteket har invändningar så bör de tas i beaktande.

Slutbetänkandets förslag 33, avsnitt 4.4.2, sidorna 181–183

Vetenskapsrådet välkomnar ett initiativ att förstärka SCB i deras roll som statistikansvarig myndighet och att arbeta för öka statistikens användbarhet, men avstyrker förslaget. Det är bristfälligt beskrivet och saknar konsekvensanalys, men det framstår närmast som ett inrättande av ett forskningsinstitut inom SCB. Det är inte tydligt hur detta skulle bidra till att öka statistikens användbarhet. I övrigt gäller de invändningar Vetenskapsrådet har rörande slutbetänkandets förslag 4, se ovan.

Slutbetänkandets förslag 34, avsnitt 4.4.2, sidorna 183–184

Frågan om att möjliggöra ett ökat informationsutbyte mellan myndigheter har varit föremål för tidigare utredningar, till exempel SOU 2025:45. I sitt remissyttrande på den utredningen påpekade Vetenskapsrådet behovet av närmare analys av offentliga forskningsaktörer och forskningens behov. Vetenskapsrådet anser att det är viktigt att förtroendet för forskningen bibehålls. För närmare om Vetenskapsrådets synpunkter, se myndighetens remissyttrande på SOU 2025:45, Justitiedepartementets diarienummer, Ju2025/01012. Vetenskapsrådet anser vidare att det är viktigt att möjligheter att kommersialisera forskningsresultat inte försämrats.

Slutbetänkandets förslag 35, avsnitt 4.4.2, sidan 184

Vetenskapsrådet avstyrker förslaget i dess nuvarande utformning. En dylik sammanslagning måste föregås av en omfattande utredning, som tar i beaktande att olika typer av data kan behöva olika typer av skydd, och inte minst ta hänsyn till de regler och bestämmelser i GDPR som avser att skydda känsliga personuppgifter. I utredningen bör även ingå att analysera hur förslagen kan komma att påverka offentlig forskningsverksamhet och förtroendet för forskningen.

Slutbetänkandets förslag 48, avsnitt 4.4.4, sidan 191

Vetenskapsrådet välkomnar en ökad satsning på beräkningskraft, men är tveksamt till förslagets detaljer. Det är oklart vilken tidsperiod som satsningen skulle gälla och hur den förhåller sig till befintlig finansiering, inklusive satsningarna på Nationell akademisk infrastruktur för superdatorer

i Sverige (NAISS). Vetenskapsrådet är positivt till förslaget under förutsättning att det som avses är ett tillskott, utöver befintlig finansiering.

Vetenskapsrådet vill framhålla att långsiktighet och regelbunden uppföljning är viktigt för att upprätthålla och utveckla nivån på den svenska akademiska beräkningsresursen, som totalt kostar nästan 500 miljoner per år (varav 157 miljoner per år från European High Performance Computing (EuroHPC) de kommande tre åren. För att behålla nuvarande nivå och kunna arbeta strategiskt och proaktivt kommer NAISS årliga bidrag behöva höjas.

Samlat om slutbetänkandets bedömning 53, förslag 54, bedömning 55, förslag 56–57 samt den del av bedömning 29 som rör migrationsfrågor, avsnitt 5.3.1, sid 219ff, samt avsnitt 4.4.1, sidorna 177–180

Vetenskapsrådet tillstyrker de bedömningar och förslag som underlättar för kompetens att flytta till eller stanna i Sverige, eftersom det främjar internationalisering och excellent forskning. Vetenskapsrådet var inte remissinstans på SOU 2024:15, men tillstyrker bedömning 53 och förslag 54, som relaterar till den utredningen, såväl som den generellt hållna bedömning 55. Vetenskapsrådet tillstyrker även förslag 56, i linje med sitt yttrande på Ds 2024:31, samt förslag 57, i linje med sitt yttrande på SOU 2025:3. För närmare om Vetenskapsrådets ställningstaganden, se myndighetens remissyttrande på SOU 2025:3, finansdepartementets diarienummer Fi2025/00069, respektive Ds 2024:31, justitiedepartementets diarienummer Ju2024/02513. Vetenskapsrådet tillstyrker även den del av bedömning 29 som rör bättre förutsättningar för utländska personer som studerat i Sverige att stanna kvar.

Slutbetänkandets förslag 99, avsnitt 8.3.10, sidorna 340–342

Vetenskapsrådet noterar skrivningarna om att föra över befintliga stöd till forskning från Vinnova med flera samt om analyserna i SOU 2023:59. Förslaget är otydligt och alltför kortfattat beskrivet. Fler detaljer behövs, för att Vetenskapsrådet ska kunna ta ställning. Vetenskapsrådet vill dock framhålla att myndigheten var kritisk i sitt remissyttrande på SOU 2023:59, till exempel vad gäller ett bristande kvalitetsperspektiv och avsaknad av forskarinflytande i viktiga delar. För närmare om Vetenskapsrådets ställningstaganden, se myndighetens remissyttrande på SOU 2023:59, Utbildningsdepartementets diarienummer U2023/02898.

Slutbetänkandets bedömning 100, avsnitt 8.3.11, sidorna 342–345

Vetenskapsrådet ställer sig bakom bedömningens första del, men vill lyfta ett par problem. Dels kan det finnas behov av mer ändamålsenligt och strategiskt administrativt stöd för alla aktörer, inte bara företag. Dels är det för lärosäten ett problem att EU-finansiering inte ger full täckning för indirekta kostnader. Detta kan avgöra hur mycket EU-finansiering lärosätena kan tillåta.

Slutbetänkandets förslag 157, avsnitt 14.3.5, sidorna 486–487

Vetenskapsrådet har ingen bestämd uppfattning om detta förslag, men uppmanar till en grundlig konsekvensanalys och till att ta hänsyn till lärosätenas synpunkter på förslaget.

Vetenskapsrådet ställer sig positivt till vad som framstår som förslagets huvudsyfte, nämligen att motverka byråkratisering, men vill framhålla att det inte är trivialt att avgränsa förvaltningen; gränsdragningsproblemen kan bli påtagliga. Av särskild relevans i förhållande till Vetenskapsrådets uppdrag är lärosätenas centrala funktioner för rådgivning och stöd till ansökningar om forskningsbidrag, i synnerhet medel från EU:s ramprogram. Om pengar ska sparas och administration dras ned, genom att minska anslag till förvaltning, riskerar det att medföra att sådant som tidigare legat centralt trycks ut på institutionerna, där det inte kan skötas lika effektivt. Detta riskerar dessutom att hamna i konflikt med slutbetänkandets bedömning 100, som omfattar att Sverige bör prioritera att hämta hem medel från EU-budgeten. Vetenskapsrådet uppmanar till att ombesörja att en grundlig konsekvensanalys genomförs, före ett eventuellt genomförande av detta förslag.

Slutbetänkandets bedömning 185, avsnitt 17.3.9, sidorna 570–571

Vetenskapsrådet instämmer i uppfattningen att hälsodata i högre utsträckning bör kunna nyttjas för primär- och sekundäranvändning, men avstyrker utgångspunkten i SOU 2023:76. Det är viktigt att inte ta fram sÄrlösningar för primäranvändning, utan att man tydligt beaktar konsekvenserna, för att undvika en begränsning av möjligheterna för forskning (sekundäranvändning). För närmare om Vetenskapsrådets synpunkter på den utredningen, se myndighetens remissyttrande angående den, Socialdepartementets diarienummer S2023/03288.

Yttrandet har beslutats av generaldirektören Katarina Bjelke efter föredragning av analytikern Linnea Wickström Östervall. Vid den slutliga handläggningen har även rådsdirektören Maria Thuveson, chefsjuristen Victoria Söderqvist och avdelningschef Johan Lindell deltagit.

Katarina Bjelke
Generaldirektör

Linnea Wickström Östervall
Analytiker

Kopia
alice.hallman@regeringskansliet.se
Utbildningsdepartementet.registrator@regeringskansliet.se
Myndighetshandläggare:
Katarina.nordqvist@regeringskansliet.se
Per-erik.yngwe@regeringskansliet.se